

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

วิถีของการดำรงชีวิตในสังคมได้แสดงถึงความเจริญงอกงามตามยุคตามสมัยที่มีมานาน นั้นแม้ว่าจะมีการวิวัฒนาการตัวเองในกลุ่มของสังคม แต่ก็ยังเป็นที่ยึดถือปฏิบัติกันอยู่เรียกการปฏิบัติที่สืบทอดกันมานี้ว่า “วัฒนธรรม” การเพิ่มขึ้นอย่างทวีคูณของจำนวนประชากรหรือแม้แต่การเร่งรัดการพัฒนาประเทศให้เท่าเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ทำให้วิถีการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมนั้นๆเปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสาร การคมนาคมได้มีการพัฒนามากขึ้นจะเห็นได้จากที่สามารถจะติดต่อสื่อสารกันได้ไม่ว่าจะอยู่ไกลกันเพียงใดก็ตาม รวมทั้งสื่อต่างๆที่ปัจจุบันนี้มีการเข้าถึงตัวได้ง่ายในการที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ และที่ขาดมิได้ก็คือวัฒนธรรมของชาวตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาในประเทศและเป็นที่ยอมรับมากในหมู่วัยรุ่นที่ซึมซับกับวัฒนธรรมเหล่านี้ได้ง่าย จนทำให้เห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมที่เข้ามาและพร้อมที่จะกลืนวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่ดั้งเดิมที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน

ในยุคเริ่มแรกของการพัฒนา ประเทศที่ด้อยพัฒนาทั้งหลายต่างแข่งขันกันพัฒนาประเทศ โดยไม่คำนึงถึงทรัพยากรภายในประเทศที่อาจถูกทำลายลงไปจนกลายเป็นปัญหาตามมา ทำให้หลายประเทศเล็งเห็นถึงความสำคัญและส่งเสริมการพัฒนาควบคู่กันไปกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศ ให้มีความยั่งยืน และภายใต้ความต้องการของประเทศในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์และการเสริมสร้างประชาธิปไตยที่มาจากรากหญ้าให้มากที่สุด ประกอบกับกระแสของโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน จากการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2535 มีส่วนผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งระบบและกระบวนการเพื่อการประสานการพัฒนาอย่างยั่งยืนตั้งแต่ในระดับการตัดสินใจและการระบุแนวทางในการปฏิบัติที่จำเป็นซึ่งปรากฏอยู่ใน Agenda 21 ส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ กระแสความต้องการตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษา กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มาจากรากหญ้า (ประชาชนพื้นฐาน) อันจะเป็นหลักประกันที่จะให้

มีการพัฒนาในทิศทางที่ถูกต้องมีการกระจายรายได้ที่เหมาะสมเป็นไปตามความต้องการของผู้ที่อยู่ในพื้นที่มากขึ้น (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 1-2)

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศหนึ่งได้นำแนวคิดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมา กำหนดเป็นนโยบายโดยได้มีการตระหนักถึงการดูแล ทำให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืนโดยการเปิดโอกาสให้กับทางภาคเอกชน เช่นองค์การพัฒนาเอกชน ชุมชนและประชาชนได้เข้ามา มีบทบาทการมีส่วนร่วมในเรื่องของกระบวนการด้านการพัฒนาต่าง ๆ มากขึ้น โดยทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมทั้งแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีในประเทศ

ธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่นำรายได้มาสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งรัฐบาลที่ผ่านมามีบทบาททุกยุคทุกสมัยได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมของประเทศ ซึ่งได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง แพร่หลาย สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยได้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย อาทิ อาหาร เครื่องแต่งกาย รวมไปถึงวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ การที่นักท่องเที่ยวทั่วโลกให้ความสำคัญ และมีแนวโน้มท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนั้นในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540- 2544 ถึงฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 - 2549 เป็นต้นมาได้มีการกำหนดทิศทางของการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวและผลักดันที่จะให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอาศัยเงื่อนไขด้านภูมิศาสตร์และทางด้านการพัฒนาเครือข่ายการค้ามาคมกับประเทศเพื่อนบ้าน ให้สามารถเชื่อมโยงกันได้โดยสะดวกพร้อมกับการรักษาคุณภาพและความมีเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวให้คงไว้ ตลอดจนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ นักท่องเที่ยวที่ได้มาเยือนเพื่อให้ได้มีการกระจายรายได้ภายในประเทศมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงได้มีการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อผลักดันให้มีการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนโดยเฉพาะในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เข้าใจและเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมการดูแลรักษาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเองให้อยู่ในสภาพที่ดีตลอดไป โดย

เน้นการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมให้มากขึ้นให้ความรู้ในการอนุรักษ์ที่ถูกต้องแก่ทุกคน รวมทั้งการประสานงาน การศึกษาหรือตั้งคณะทำงานร่วมกันกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทั้งในด้านของนโยบายและหลักปฏิบัติกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อวางแผนด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นการคาดหวังที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้สามารถตอบสนององกระแสความต้องการด้านการอนุรักษ์ กระแสความต้องการด้านการตลาด และกระแสของการพัฒนาคน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีขีดความสามารถในการจัดการ เกิดความภาคภูมิใจและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน เน้นให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นการเข้ามามีบทบาทในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นระบบ เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่น เป็นเจ้าของทรัพยากร เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงกับหน่วยงานของรัฐและเอกชน(พิเศษฐ ไพบุลย์ศิริ, 2544: 3)

จังหวัดสมุทรปราการหรือที่เรียกกันว่าเมืองปากน้ำ ซึ่งเคยเป็นเมืองหน้าด่านทางที่ทะเลที่สำคัญในอดีต จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย มีเนื้อที่ประมาณ 1,004.092 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 627,557 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้ ทิศเหนือและทิศตะวันตกติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ทิศใต้ติดต่อกับอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา การเดินทางสามารถเดินทางมาได้ทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ

จังหวัดสมุทรปราการมีสถานที่ท่องเที่ยวอยู่หลายแห่งที่มีความสำคัญและน่าสนใจทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น เมืองโบราณ ป่าชายเลนที่บางปู ตลาดน้ำโบราณบางพลี ฟาร์มจระเข้ ป้อมพระจุลจอมเกล้า อีกทั้งยังมีงานประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนานเช่น งานพระสมุทรเจดีย์ สงกรานต์พระประแดง ประเพณีรับบัวหรือโยนบัว จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการตามข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติปี2546 เป็นคนไทยจำนวน164,003คน เป็นชาวต่างชาติจำนวน 4,770คนส่วนใหญ่ท่องเที่ยวแบบไปและกลับภายในวันเดียว (Excursion)

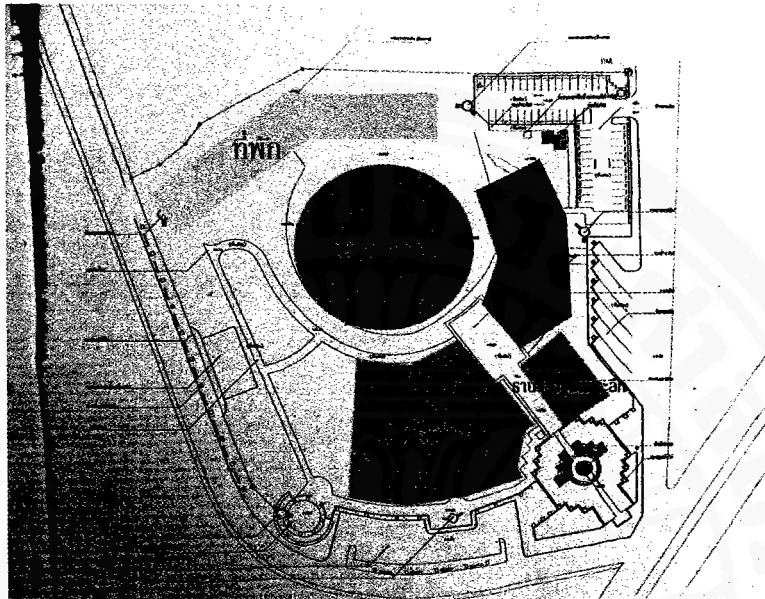
จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงจำนวนนักท่องเที่ยวที่น้อยมากเมื่อคิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อวัน และยังแสดงให้เห็นว่าไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ท่องเที่ยวแบบพักค้างแรมได้ ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นจากสถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่นอกจากฟาร์มจระเข้และเมืองโบราณล้วนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน ทำให้มีแรงดึงดูดน้อยขาดความหลากหลาย อีกทั้งสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละที่ตั้งอยู่กันแบบกระจัดกระจายไม่มีความเชื่อมโยงกับสถานที่หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะจัดตั้งศูนย์ท่องเที่ยววัฒนธรรม จังหวัดสมุทรปราการขึ้นโดยรวบรวมวัฒนธรรมที่น่าสนใจและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อที่จะนำเสนอวิถีชีวิตการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมถึงเป็นแหล่งเรียนรู้และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติอีกด้วย โดยการใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นส่วนที่สร้างรายได้สำหรับโครงการและประยุกต์ใช้การบริหารจัดการแบบสหกรณ์เข้ามาร่วมด้วย โครงการนี้เป็นโครงการที่ผสมผสานของความคิดในเชิงธุรกิจและเชิงวัฒนธรรมโดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนด้วยตัวเอง ภายในโครงการจะประกอบไปด้วย

1. ที่พักสไตล์รีสอร์ทท่ามกลางสภาพแวดล้อมแบบธรรมชาติ จะเป็นที่พักที่แทรกตัวอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสมุทรปราการก็คือป่าชายเลนหรือป่าจาก
  2. พิพิธภัณฑ์ชาวบ้านในส่วนนี้จะรวบรวมเรื่องราวและประวัติศาสตร์ของจังหวัดสมุทรปราการ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ข้าวของเครื่องใช้ รวมทั้งสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดมาจัดแสดงเป็นทั้งแบบถาวรและหมุนเวียน
  3. ร้านขายของที่ระลึก เป็นร้านที่อยู่ในส่วนของพิพิธภัณฑ์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมโยงกับนิทรรศการหรือของที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ซึ่งทั้งหมดจะผลิตโดยชาวบ้านในท้องถิ่น
  4. ตลาดนัดชุมชน จะเป็นตลาดนัดของอาหารที่ขึ้นชื่อของจังหวัดสมุทรปราการ ขนม หรือของฝากต่างๆเช่น อาหารทะเลสดๆ ขนมจาก ปลาสดติดากแห้ง ทั้งหมดจะนำเสนอในรูปแบบของตลาดแบบชาวบ้านและใช้การจัดการแบบศูนย์อาหาร
  5. ลานกิจกรรม เป็นพื้นที่สำหรับจัดการแสดงหรือกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม
- ซึ่งทั้งหมดนี้จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างครบวงจรและเป็นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นและทำโดยคนในพื้นที่ (ดังภาพที่ 1.1)

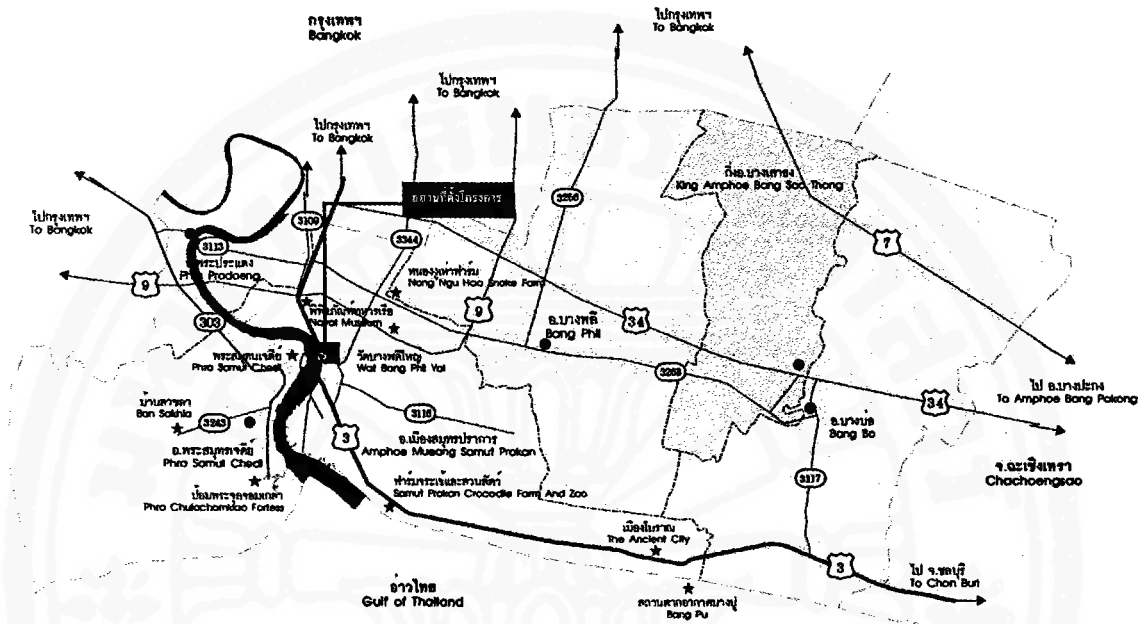
รูปที่ 1.1

ส่วนประกอบภายในโครงการ

สถานที่ตั้งโครงการจะอยู่ที่เรือนจำเก่าจังหวัดสมุทรปราการมีพื้นที่ประมาณ 25,600ตาราง เมตรอยู่ในความดูแลของเทศบาลนครสมุทรปราการ เป็นพื้นที่ที่มีทำเลที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง ชุมชน โดยรอบประกอบด้วยชุมชนศูนย์การค้าปากน้ำ ชุมชนอักษรลักษณ์ ชุมชนซอยโบราณและชุมชนตรอก ถ่าน มีสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจที่น่าสนใจ การเดินทางเข้าถึงสะดวกอยู่ติดถนน สุขุมวิทและมีรถประจำทางผ่านหลายสาย หากได้รับการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ผู้วิจัยคิดว่า จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน สร้างกระแสความตื่นตัวให้กับธุรกิจการท่องเที่ยวของจังหวัด และจะเป็น สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจแห่งใหม่ของจังหวัดสมุทรปราการ(ดังภาพที่ 1.2)

รูปที่ 1.2
แผนที่สถานที่ตั้งโครงการ

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
2. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อเพิ่มสถานที่ท่องเที่ยวและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ
4. เพื่อสนับสนุนการนำรูปแบบการบริหารจัดการแบบสหกรณ์เข้ามาประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

1.3 ขอบเขตการศึกษาของโครงการ

1. ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโครงการ
2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจากมุมมองผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการ
3. ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการแบบสหกรณ์เพื่อการท่องเที่ยว

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น
2. เป็นต้นแบบสำหรับการจัดตั้งโครงการทางวัฒนธรรมแบบครบวงจรในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป
การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดสมุทรปราการ
3. สามารถประยุกต์รูปแบบการบริหารจัดการแบบสหกรณ์ให้เข้ากับธุรกิจท่องเที่ยว

ชำนาญก หอสมุด